

Захарчин Н.Г.

Національний лісотехнічний університет України

ЗАКОНОДАВЧО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЛІСНИЧИХ НА ПОЧ. 20-Х РР. ХХ СТ. У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ

Розглядаються аспекти нормативно-правового регулювання державного іспиту для лісничих у міжвоєнній (1918–1939 рр.) Польщі. Лісівнича галузь Польської держави підпорядковувалась Міністерству сільського господарства і держмайна. На початку 20-х рр. приймалися акти, які унормовували процес підтвердження кваліфікації працівників лісової галузі. Основою для них служило Розпорядження Міністра сільського господарства і держмайна щодо започаткування державного іспиту для лісничих у державних лісах за погодженням з Міністерством віросповідань та народної освіти від 16 серпня 1920 р., в якому містились умови проведення іспиту для кандидатів на посаду. Показано, що згідно з Розпорядженням створювалась спеціальна комісія та визначались початкові умови для осіб, які мали намір стати лісничим. З часом вимоги змінювалися, від кандидата вимагалися документальні підтвердження кваліфікації – свідоцтва, атестати та журнали проходження практики. Показано конкретизацію вимог до атестації претендентів на посаду лісничого, які містились у Розпорядженні Міністра щодо регламенту екзамену. Іспит проводився спеціально призначеною комісією два рази на рік та включав у себе перевірку знань претендента зі спеціальних дисциплін: лісівництва, лісокористування, наявності у нього практичних навичок роботи лісничого, знань у галузі захисту та охорони лісових насаджень, мисливства.

Зазначено, що, незважаючи на докладний опис та структурування державного іспиту для претендентів на посаду лісничого, у правовому аспекті розглянуті акти стали лише першими невеликими кроками, спрямованими на упорядкування структурних елементів лісової галузі.

Також у статті розглянуті зміни у лісовому законодавстві міжвоєнної Польщі, які розпочались з оприлюдненням 30 грудня 1924 р. Розпорядження Президента «Про організацію адміністрації державних лісів». Із прийняттям документа розпочався новий етап у формуванні лісової служби в Другій Речі Посполитій. Вказано, що господарську сферу в державних лісах було виділено в окрему галузь державного управління. Управління державними лісами здійснював Міністр сільського господарства та держмайна через Дирекцію державних лісів та нагляду за лісництвом.

Розглядаються нормативні акти, які регулювали вимоги до кандидатів на посади чиновників різних категорій в адміністрацію державних лісів, державну службу охорони лісів та проведення кваліфікаційного іспиту.

Ключові слова: законодавчо-правове регулювання лісівництва, лісове право міжвоєнної Польщі, кваліфікаційні іспити для лісничих.

Постановка проблеми. Формувати кадровий ресурс будь-якої галузі господарства необхідно з урахуванням поточного стану суспільно-економічного розвитку, чинної правової бази та використання історичного досвіду. Наявний історико-правовий досвід розвитку лісового господарства в Україні в аспектах формування його кадрового потенціалу, вимог до фахової компетенції працівників, на нашу думку, може і має бути використаний у сучасних умовах, оскільки сталий розвиток лісової галузі залишається одним із пріоритетів розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика законодавчо-правового регулювання кваліфікації лісничих не була пріоритетною у вітчизняній історико-правовій думці. Серед небагатьох робіт за темою пропонуваної наукової розвідки відзначимо роботу Л. Коритко, присвячену підготовці фахівців лісового господарства у Австро-Угорській імперії. Також підготовку фахівців аграрного сектору громадськими товариствами Східної Галичини розглядали О. Каденюк та В. Сажко.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз законодавчо-правового регулювання кваліфікації лісничих у 20-х рр. ХХ століття у міжвоєнній Польщі.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХ століття в Австро-Угорщині існувала налаго-

джена система контролю за підготовкою працівників у сфері лісового господарства. Так, спеціальним розпорядженням Міністерства сільського господарства (рільництва) Австро-Угорщини від 3 лютого 1903 р. визначались критерії проведення державного іспиту для лісівників та їхніх помічників в охоронній та технічній лісовій службі. Традиції проведення кваліфікаційних атестацій держав-правопередників перейняла у власній правотворчій практиці Друга Річ Посполита.

У міжвоєнній Польщі лісівнича галузь підпорядковувалась Міністерству сільського господарства і держмайна. Одним з перших документів законодавчо-правового характеру, який регулював охорону лісів у міжвоєнній Польщі, стало *Розпорядження Ради Міністрів щодо охорони та використання лісів* від 30 грудня 1918 р. Це Розпорядження визначало загальні організаційні та технічні правила і норми щодо використання лісового потенціалу держави до затвердження Сеймом Закону про право власності, управління та охорону лісів [1].

Уже на початку січня 1919 р. у *Декреті про організацію управління охороною лісів* визначалось, що загальний нагляд за виконанням положень про охорону лісів належить до компетенції Міністерства сільського господарства та держмайна [2]. Водночас визначались безпосередні провідники політики Міністерства у галузі охорони лісу – у воєводствах ними стали воєводський інспектор з охорони лісів, комісари та підкомісари (заступники комісарів) з охорони лісу [2, art. 2]. На комісарів та заступників покладался обов'язок вести статистику та професійні дослідження у межах свого округу, здійснювати нагляд за використанням та відновленням лісу, вести фінансово-господарський аналіз діяльності господарства, консультаційну та заохочувальну діяльність стосовно ведення лісового господарства та створення розсадників тощо [2, art. 6]. Про критерії відбору на посади, зазначені у Декреті, не йшлося. Лише зазначалось, що міністр сільського господарства та держмайна має право відбору організацій та членів воєводської комісії з охорони лісів [2, art. 12].

Продовжуючи традиції контролю за якістю кадрового потенціалу лісового господарства Австро-Угорщини, законодавчий корпус Другої Речі Посполитої приймав акти, які унормовували процес підтвердження кваліфікації працівників лісової галузі. У *Розпорядженні Міністра сільського господарства і держмайна щодо започаткування державного іспиту для лісничих у дер-*

жавних лісах за погодженням з Міністерством віросповідань та народної освіти від 16 серпня 1920 р. містились умови проведення іспиту для кандидатів на посаду. Для проведення іспиту створювалась спеціальна комісія у складі представників профільних міністерств та лісогосподарських навчальних закладів. Екзамен складався з письмової та усної частин. Змістовно він мав включати у себе питання, які стосувались як теоретичних, так і практичних знань з лісового господарства, виконання допоміжних лісовпорядних, охоронно-технічних робіт тощо.

Визначались вимоги до кандидатів на посаду лісничого. Це мала бути особа старша за 21 рік, яка успішно закінчила щонайменше 4-класну середню школу та отримала практичний досвід не менше трьох років у приватній або державній службі лісового господарства [3, art. 6]. Допускались і винятки: у разі професійної роботи протягом 5 років у лісовій галузі претендент на посаду міг не мати зазначеної 4-класної освіти та допускався до іспиту. Від складання екзамену також могли звільнитись особи, які закінчили спеціалізовані заклади лісогосподарського напрямку – школи для лісничих, або нижчі лісові школи. Також до кола претендентів додатково допускалися особи, які склали відповідний професійний іспит до проголошення незалежності Польщі [3, art. 9].

У 1921 р. *Розпорядження* було змінено та доповнено новими вимогами до кандидатів на посаду лісничого [4]. Зміни стосувались передусім якісного складу комісії, яка проводила іспит. До неї додатково вводились представники Союзу лісників Польщі з вищою професійною освітою. Новий законодавчо-правовий акт був більш досконалим ще й тому, що встановив вимогу документального підтвердження від кандидата на посаду його права на здачу фахового випробування. Так, претендент мав надати доказ свого 21-річного віку, офіційні свідоцтва про освіту та проходження практики, довідку про поведінку на службі та поза службою, видану надлісничим, свідоцтво про стан здоров'я від повітового лікаря, автобіографію (*curriculum vitae*) та журнал практики за останній рік.

Журнал практики мав бути завірений надлісничим або у разі практики у приватному лісовому господарстві – відповідним управителем лісу. У ньому також мали міститися пропозиції, зауваження та загальний опис господарства із детальним оглядом того, що заслуговує на особливу увагу [4, § 6]. Ведення щоденника було фактично критерієм не новим, а використовуваним австрійськими урядовцями у XIX ст. [5, с. 29].

Нормативний акт був скоріше рамковим, таким, що вимагав подальших уточнень та окремих спеціальних роз'яснень.

Механізм проведення, регулятивні положення, деталі програми та більш конкретні вимоги до проведення іспиту були унормовані у *Розпорядженні щодо регламенту екзамену для кандидатів на посаду лісничих державних лісів*. У ньому зазначалося, що іспит має проходити два рази на рік, напередодні іспиту кандидат мусить представити подання (разом із переліченими вище документами) до Міністерства сільського господарства та держмайна та з'явитися особисто до Голови екзаменаційної комісії з оплатою іспиту власним коштом [6].

Членів екзаменаційної комісії призначав безпосередньо Міністр. Голова екзаменаційної комісії самостійно визначав свого заступника та трьох екзаменаторів із числа членів екзаменаційної комісії та їхніх заступників, кожен з яких міг брати участь у іспиті за відсутності одного з екзаменаторів [6, § 5]. Екзаменатори не мали права участі у іспиті, якщо перебували у шлюбі із кандидатами або були пов'язані родинними зв'язками. Оплату праці визначало положення 1903 р. ще Австро-Угорського Міністерства сільського господарства із поступовими змінами та доповненнями польської влади протягом 20-х років.

Іспит включав у себе знання зі спеціальних дисциплін: лісівництва, лісокористування, практичних навичок щодо роботи лісничого (включно з орієнтацією на картах та володінням компасом), знання із захисту або охорони лісів, основ мисливства. Випробовування поділялось на дві частини – усну та письмову. Усна складова частина проходила спочатку у лісі, визначеному екзаменаційною комісією, надалі – публічно у закритому приміщенні [6, § 12–13].

Після усної проводилась письмова частина у вигляді відповідей на три запитання, надіслані Департаментом Лісівництва Міністерства сільського господарства та держмайна у запечатаних конвертах. Конверти відкривались та оголошувались запитання тільки перед самим початком іспиту, який тривав шість годин. Фаховий іспит був платним, у *Розпорядженні* визначалась плата – 300 марок польських. Тоді це була уже швидше символічна сума.

Слід зазначити, що вимоги до лісничого нерідко коректувались на місцях. Так, наприклад, у Новому Сончі вимогою до зайняття посади лісничого було досягнення претендентом 30-річного віку та закінчення ним Віденської сільськогосподарської Академії [7, с. 184].

Незважаючи на докладний опис та структурування державного іспиту для претендентів на посаду лісничого, у правовому відношенні розглянуті акти були лише невеликими кроками, спрямовуваними на упорядкування структурних елементів лісової галузі. Бракувало уніфікованих управлінських та штатних структур, особливо середнього та нижчого рівнів. Законодавство відставало від державних потреб [8, с. 11].

Кардинальні зміни у лісовому законодавстві міжвоєнної Польщі розпочались з оприлюдненням 30 грудня 1924 р. *Розпорядження Президента «Про організацію адміністрації державних лісів»*. Розпочався новий етап у формуванні лісової служби в Другій Речі Посполитій. У документі господарську сферу в державних лісах виділено в окрему галузь державного управління. Управління державними лісами далі здійснював Міністр сільського господарства та держмайна через Дирекцію державних лісів та нагляду за лісництвом [9].

Надалі Рада Міністрів Речі Посполитої видавала нормативні документи, що регулювали (та ускладнювали) вимоги до кандидатів на посади чиновників різних категорій в адміністрацію державних лісів та державну службу охорони лісів, а також порядок проведення кваліфікаційного іспиту.

Так, в одному з розпоряджень ставилася вимога обов'язкового проходження практики терміном в один рік з подальшим її захистом у формі звіту для кандидатів на посаду першої категорії технічно-лісової служби в управлінні (адміністрації) державних лісів та службі охорони лісів [10, § 4]. Після проходження практики кандидат на посаду складав іспит в усній та письмовій формі. Завдання для письмової форми визначались екзаменаційною комісією. Завдання усної частини були прописані у *Розпорядженні Ради Міністрів* і включали у себе питання, які мали виявити навички практичного застосування досвіду ведення лісового господарства та в основному питання на знання чинного законодавства. Зокрема, кандидат на посаду мав знати Конституцію; закони, загальні та спеціальні розпорядження та інструкції технічної та лісової служби; зміст положень про державну цивільну та дисциплінарну службу; систему діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; положення цивільного законодавства, кримінального права та цивільного та кримінального провадження у галузі; правила діловодства [10, § 11].

Висновки. Після здобуття незалежності Друга Річ Посполита у сфері лісівництва первісно дотри-

мувалася положень законодавчих актів державно-правопередниць, зокрема Австро-Угорщини. Зберігалися попередні вимоги підтвердження кваліфікації претендентів на посаду в лісівничій галузі. Після оприлюднення 16 серпня 1920 р. *Розпорядження Президента Другої Речі Посполитої «Про організацію адміністрації держав-*

них лісів» розпочався етап реформування лісової служби, удосконалення вимог до претендентів на державні посади в лісовій сфері. Перевірка кваліфікації претендента включала в себе теоретичні та практичні знання й була платною. Пошукувач мусив добре орієнтуватися в конституційному, кримінальному та цивільному праві держави.

Список літератури:

1. Postanowienie Rady Ministrów w przedmiocie ochrony i użytkowania lasów. *Dziennik Praw Państwa Polskiego*. 1919. № 3. Poz. 86.
2. Dekret w przedmiocie organizacji urzędów ochrony lasów. *Dziennik Praw Państwa Polskiego*. 1919. № 8. Poz. 117.
3. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie ustanowienia egzaminu państwowego dla kandydatów na leśniczych w lasach państwowych. *Dziennik Ustaw*. 1920. № 81. Poz. 547.
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 29 stycznia 1921 r. w przedmiocie ustanowienia egzaminu państwowego dla kandydatów na leśniczych w lasach państwowych. *Dziennik Ustaw*. 1921. № 23. Poz. 129.
5. Коритко Л.Я. Підготовка фахівців лісового господарства Австро-Угорщини. *Університетські наукові записки*. 2011. № 3. С. 27–31.
6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 29 stycznia 1921 r. w przedmiocie regulaminu egzaminów dla kandydatów na leśniczych w lasach państwowych. *Monitor Polski. Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej*. 1921. 17 marca. № 62.
7. Połomski, Ł. Między zacofaniem a nowoczesnością. Społeczeństwo Nowego Sącza w latach 1867-1939. Doctoral dissertation. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wydział Humanistyczny. Instytut Historii i Archiwistyki. Kraków, 2017. 589 s.
8. Fronczak K. Znaki czasu. Wczoraj i dziś lasów państwowych. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych. Warszawa, 2013. 80 s.
9. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. o organizacji administracji lasów państwowych. *Dziennik Ustaw*. 1924. № 119. Poz. 1079.
10. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 1928 r. o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska I kategorii służby techniczno-leśnej w administracji lasów państwowych oraz w państwowej służbie ochrony lasów. *Dziennik Ustaw*. 1928. Nr 17. poz. 145.

Zakharchyn N.H. LEGISLATIVE REGULATION OF THE QUALIFICATIONS OF THE FORESTERS AT THE BEGINNING OF 1920S IN THE SECOND RZECZ POSPOLITA POLSKA

The article considers the aspects of the legislative regulation of the state examination for the foresters in the interwar (1918–1939) Poland. The forestry in the State of Poland was ruled by the Ministry of Agriculture and State Property. At the beginning of 1920s there were some acts adopted, which regulated the process of the confirmation of the qualification of the forestry workers. The basis for them was the Order of the Minister of Agriculture and State Property for the implementation of the state examination for the foresters in the state forests, to harmonize the Ministry of Religion and People Education of August 16th 1920, that contained the conditions of holding the examination for the candidates. It is highlighted that, in accordance with the Order, there was a committee set up and some initial conditions were arisen, for the people who intended to become a forester. After a while, the conditions changed and the candidate was required to confirm his skills by documents such as certificates, licenses and internship records. The article illustrates the concretization of the requirements for the certification of the candidates for the forester's post, which were described in the Ministerial Order for the regulation of the examination. The examination was held by the assigned committee twice a year and included a testing of a candidate's knowledge of certain disciplines: forestry, forest management; having some practical skills of the forester's job, the knowledge in the sphere of protection and preservation of the forest, hunting.

It is stated that, despite the detailed description and structuration of the state examination for the candidates for the forester's position, from the legal dimension, the addressed acts became the very first little steps aimed at the regularization of the structured elements of forestry.

The article also reviews the changes in the forestry legislation of the interwar Poland which were started with the publication of the Presidential Order “On the organization of the administration of the national forests” of the December 30th 1924. With the adoption of the document, a new stage began in the formation of the forest service in the Second Rzecz Pospolita Polska. It is mentioned that the economic area in the state forestry became an individual field in the state administration. State forests were operated by the Minister of Agriculture and State Property via the Directorate of State Forests and Forestry Oversight.

The article also views the legal acts that regulated the requirements of the candidates for the posts of the officials of different categories in the field of administration of the state forests, state forest protection service and holding of the proficiency examination.

Key words: *legislative regulation of the forestry, forest law of the interwar Poland, proficiency examinations for the foresters.*